

به نام خدا
مأموریت راهبردی احزاب

یادداشت محمد توسلی

هم میهن ۱۳۸۶/۳/۱۷

روز جمعه ۱۱ خرداد ماه ۸۶، دوازدهمین کنگره مجمع دانش‌آموختگان ایران اسلامی، در فضای محدود سالن کنفرانس ویلا برگزار شد. در پیش جلسه کنگره مزبور که جمعی از فعالان سیاسی، دانشگاهی، مطبوعاتی و اعضای این تشکل حضور داشتند، گزارش دبیر کل مجمع و سخنان دو سخنران مدعو این جلسه، حائز نکات مهمی است که می‌تواند مورد بررسی بیشتری قرار گیرد:

۱- دبیر کل محترم مجمع آقای رحمانقلی قلی زاده ضمن گزارش سیر تحول شکل‌گیری این تشکل و مسائل و تنگنانهایی که برای فعالیت احزاب و تشکلهای سیاسی در شرایط کنونی وجود دارد، دو راهبرد آزادی و دموکراسی‌خواهی را برای خروج از بحرانهای کنونی معرفی کردند که می‌تواند محور مشترک فعالیت، همه احزاب و گروههای سیاسی قرار گیرد (نقل به مضمون).

۲- جناب مهدی کروبی، دبیر کل محترم حزب اتحاد ملی نیز ضمن یادآوری سرگذشت احزابی که بعد از انقلاب تشکیل شده‌اند با نقد عملکرد برخی از احزاب موجود، تاکید کردند که احزاب با استفاده از رانت قدرت نمی‌توانند کارکرد حزبی مفید و موثری داشته باشند. راه حل آنستکه احزاب مستقل از قدرت و با اتکاء به مردم تشکیل و سازماندهی شوند تا بتوانند با جلب اعتماد مردم کارکرد حزبی موثری داشته باشند (نقل به مضمون).

۳- جناب بهزاد نبوی، عضو ارشد سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی نیز در سخنان خود ضمن اشاره به سوابق احزاب قدرت ساخته قبل و بعد از انقلاب به بیان مظلومیت احزاب و تحزب در ایران، البته بدون ذکر مصادیق آن، پرداختند و ریشه اصلی آن را استبداد معرفی کردند (نقل به مضمون).

اگر از تعریض‌ها و نقدهائی که در مطالب سخنرانان مدعو مطرح شد، و از مطالبی که در حدود سه دهه گذشته به احزاب خارج از حاکمیت مانند نهضت آزادی ایران رفته است صرف‌نظر شود، محورهای اصلی هر سه سخنران این پیش جلسه کنگره مأموریت خطیر احزاب سیاسی را در شرایط کنونی مورد تاکید قرار میدهد.

اگر در غیاب آزادی و دموکراسی و مشارکت واقعی مردم در اداره کشور، اجرای موفقیت آمیز برنامه‌های توسعه امکان‌پذیر نیست، و اگر بدون حضور واقعی احزاب سیاسی، نهادهای مدنی و آزادی مطبوعات، آزادی و دموکراسی قابل تحقق نیست، مأموریت راهبردی احزاب و گروههای سیاسی تلاش برای تأمین آزادی‌های اساسی تصریح شده در قانون اساسی و اعلامیه جهانی حقوق بشر است تا موانع آزادی و دموکراسی و حاکمیت ملی از سر راه ملت برداشته شوند و با اجرای برنامه‌های توسعه، عقب ماندگی کشور جبران شود، و مشکلات مردم کاهش یابد.

اجرای این برنامه با توجه به زمینه‌های دیرین فرهنگ استبدادی که مطالبات ملت ما را در طول یکصدسال اخیر همواره در مقاطع مختلف با دشواری روبرو ساخته است از عهده یک حزب یا گروه سیاسی خارج بوده و تنها راهکار، گفتگو و همکاری مشترک همه احزاب و گروه‌های سیاسی و ائتلاف حول مطالبات تاریخی مردم ایران یعنی "آزادی و دموکراسی" و "حقوق بشر" است، تا سایه مظلومیت و محدودیت از احزاب سیاسی و سایر نهادهای مدنی روی برکند و به تدریج ساختارهای لازم برای تحقق این گفتمان غالب فراهم شود.

دبیر کل مجمع در پایان گزارش خود سئوالی را مطرح کرد که چرا احزاب در ایران ریشه پیدا نکرده‌اند و نتوانسته‌اند تاکنون به رسالت و مأموریت خود در حوزه عمومی و کنترل دولت‌ها، جامعه عمل ببوشانند. در پاسخ می‌توان به اختصار اشاره کرد که ریشه اصلی این مشکل در فرهنگ دیرین استبدادی جامعه ما قرار دارد که مانع شکل‌گیری همکاری‌های جمعی و بویژه تداوم آنهاست. روحیه خودخواهی، خودمحوری، خودرأیی، جاه‌طلبی و نادرستی از آفت‌های موفقیت کارهای جمعی است. آسیب‌شناسی این معضل فرهنگی - اجتماعی نیازمند کار پژوهشی است. در گذشته کارهای با ارزشی صورت گرفته و ضروری است کار گذشتگان ادامه پیدا کند و بصورت راهکارهای نظری و عملی برای اصلاح این رفتارهای ناهنجار اجتماعی در اختیار همگان قرار گیرد.

شادروان مهندس بازرگان در مقاله تعریف "حکومت از پایین" که در سال ۱۳۳۵ نوشته شده و اخیراً با حذف قسمتهایی از آن منتشر شده است و همچنین در جزوه "احتیاج روز" که در سال ۱۳۳۶ در جشن عید فطر انجمن اسلامی دانشجویان ارائه و به دفعات چاپ شده است و آثار دیگری که در مجموعه آثار آمده است، به این سوال مهم پاسخ داده و راهکارهای عملی نیز برای تمرین دموکراسی و تربیت اجتماعی ارائه کرده است. (۱) اگر در این فرآیند خصلت‌های ناهنجار ما اصلاح شود و افراد با روحیه همکاری جمعی تربیت شوند زمینه برای تقویت همکاری احزاب و گروه‌های سیاسی نیز فراهم میشود و بستر برای استقرار دموکراسی و مشارکت قانونمند مردم در اداره جامعه فراهم خواهد شد. البته این فرآیند تدریجی و طولانی است و هر مرحله آن کلاس و آزمایشگاهی است برای بروز و ظهور خصوصیات افراد و طرد افراد سطحی، تو خالی ولی پر ادعا و جذب افراد با حقیقت و با استعداد.

اگر مدیران احزاب و گروه‌های سیاسی که هم خود را صرف دستیابی به قدرت و حکومت از بالا می‌کنند، تا موانع آزادی و دموکراسی مرتفع شود، دست کم بخشی از ظرفیت و توان خود را به راهکارهای حکومت از پایین که در مقاله تاریخی زنده یاد مهندس بازرگان نیز به آن پرداخته شده است اختصاص دهند، دیدگاه دستیابی به قدرت بهر قیمت تعدیل می‌شود و کاهش رقابت‌های قدرت زمینه مناسب تری برای توافق‌ها و همکاری‌های اجتماعی فراهم میکند و در چارچوب مطالبات تاریخی مردم یعنی آزادی و دموکراسی و حقوق بشر، مرزبندی‌های تصنعی خودی و غیر خودی از بین خواهد رفت و احزاب سیاسی رسالت و مأموریت خود را بهتر به انجام خواهند رساند.

(۱) علاقه‌مندان برای توضیح بیشتر میتوانند به مقاله احتیاج روز اینجانب، مندرج در مجموعه مقالات کتاب "بازرگان، راه پاک" انتشارات کویر مراجعه نمایند.